

V šolah uklepajo naš slovenski duh v tuje jezične oblike. Saj nimamo ne svojih srednjih šol, ne svojega vseučilišča — po nekod še niti svojih ljudskih šol ne!

Kako, kdaj in kje naj potem duh naš postane svoj? Zasužnjujejo nam ga že za mlada in mu vežejo peroti.

Duhu našemu obleka in oblika je materni jezik. A mi Slovenci nimamo še danes dovolj prilike, da bi se vadili že izza mlada, že v šolah, dajati mislim svojim tudi svojo, slovensko jezično obliko. In vsaki, tudi najgloblji misli treba, da more jezik dati vnanji izraz. To velja v znanosti in v umetnosti. Jezik je z duhom našim tako tesno spojen, da pravi neki francoski pisatelj, da je jezik logika; saj bi človek brez jezika, brez besed niti misliti ne mogel. V nobeni stroki mišljenja pa ni tako potrebno, da vsebina dobi kongruentno obliko, da misel najde najprimernejši jezični izraz, kakor v poeziji in v leposlovnem ustvarjanju sploh . . .

V novejšem času smo storili tudi glede ravnopravnosti našega jezika korak dalje. Pogoji, da se kje prikaže izviren leposloven pisatelj ali morda naravnost umetniški genij, leže sicev v globočinah, katerih nam ne more odkriti niti najizurjenjši dušeslovec, socijolog ali filozof; toda dvoma ni, da nam je ravno to intenzivnejše gojenje materinščine v šolah, da nam je nova šola naša pomagala vzbuditi nekaj novih velikih talentov na novelističnem polju našem.

Nekateri med temi mladimi umetniki so že sijajno dokazali, da so res umetniki »po božji volji«.

Tako je naša lepa književnost dobila velikega humorista Radoslava Murnika, čigar neizčrpni, živahni humor briljira v vseh barvah, čigar dovtipi pokajo iz ust njegovih novelističnih oseb ko šampanjski zamaški, in čigar šegavost brizga vodo sveže šale na vse strani.

Dobili smo duhovita pripovedovalca Aleksandra Orla, spretnega Premca ter še nekatere druge.

Odlično mesto med temi novimi pripovednimi pisatelji zavzema tudi genijalni Fran Govekar, čigar povest »Rodoljubje in ljubezen« je ravnokar izšla v »Knezovi knjižnici« »Slovenske Matice« . . . *Aškerc.*

(Dalje prihodujič.)

Slovenske narodne pesmi. Uredil dr. K. Štrekelj. V Ljubljani 1896. II. snopič 8°. 195. Izdala in založila „Slovenska Matica“.

V dobi, ko se je vse navduševalo za narodno pesništvo, tudi Slovenci niso mogli zaostati. Tudi v nas je torej neutrudno nabirala narodno blago cela vrsta vrlih in vnetih mož od Vodnika in Prešerna pa do najnovejše dobe liki marljivim čebelam. Zanimali so se pa tudi možje drugih narodnosti za naše narodno pesništvo, n. pr. Grimm, Čelakovský i. dr. — povsod pa je posredoval naš Kopitar, pravi slovenski Herder glede čuta, okusa in razuma za narodno pesem.

Vzpričo tega zanimanja smo sicer dobili nekaj izdaj, toda nobena ni bila na pravi podlagi, ker so si dotični urejevalci šteli v dolžnost in seveda tudi v zaslugo, da so temeljito popravljali narodno besedilo in po svoje kovali ter dodajali cele stihe, za kar nam je najboljši dokaz St. Vraz.

V naši dobi, ko je narodna zakladnica deloma že izčrpljena, pa se po pravici nadaljuje započeto delo s kritičnimi izdajami, ki ustrezajo znanstvenim zahtevam. V Peterburgu n. pr. izdaje prav sedaj prof. A. J. Sobolevskij „Великорусскія народныя пѣсни“, „Matica hrvatska“ je izdala letos prvi zvezek hrv. nar. pesmij, mi pa smo dobili letos že II. snopič „slovenskih narodnih pesmi“ v izborni ureditvi prof. dr. K. Štreklja.

Drugi snopič obsega strani 197—392, pole 13^b—25^a in sicer pesmi pod štev. 127—358, med katerimi je seveda več nego polovica — skoro dve tretjini varijant, ker ima vsaka pesem po dva in še več zapiskov; pesem „Lansko leto sem se oženil“ obsega štev. 316—337, torej celih 21 zapiskov! G. urednik se je ravnal, kar je samo ob sebi umevno, po istih načelih, kakor v prvem snopiču: pesmi so v prvotni obliki, za podlago je najstarejši zapisek, jezik je neizpremenjen. Pod črto pa so opazke, v katerih so označene malenkostne razlike raznih zapiskov, kolikor niso le-ti nad črto v celoti natisnjeni; omenjeni so, kjer je bilo možno, zapisovalci, domovina in druge pripombe.

Polivka je izrazil v oceni I. snopiča željo, da bi se razdelitev raztezala dalje, ter bi se pesmi ločile v posvetne, nabožne, legendarne i. t. d. To se mi ne zdi potrebno, niti umestno, ker je mnogokrat težko ločiti, v katero skupino je postaviti kako pesem in bi se morda zopet moral uvesti poseben oddelek za tiste, ki ne spadajo niti v to, niti v ono strogo označeno kategorijo. Prof. Štrekelj je torej tudi v II. snopiču vvrstil vse pesmi samo v eno skupino pod zaglavjem „pesmi pripovedne vsebine“. Dočim pa so bile pesmi v I. snop. večinoma zgodovinske, imajo v II. snop. zgolj motive iz realnega, ne toliko iz specifiški slovenskega narodnega, temveč iz obče-človeškega življenja.

Namen kratke ocene ne more biti, da bi se spuščali v vsebino, ker bi narasla iz tega cela razprava; omenim naj le par motivov. Povsod igra ljubezen, nezvestoba in ljubosumnost glavno ulogo: Žlahtna gospa zastrupi ljubico svojega moža (št. 128); ljubimsko razmerje med graščakom in kmetiškim dekletom, ki ne ostane brez nasledkov (129); lahkoživec hodi k ženi družega (131—132); priljubljen motiv so sanje; dekle gre za svojim ljubim, ki jo vara in jo hoče umoriti; brat jo reši ter se maščuje nad zapeljivcem (135. „Lajnar“ 137, „Jelengar“ 138); nezvestoba se navadno kaznuje, n. pr. nezveste zaročenke (145), nezvesta gospa (146—155); dekle-mati zavrže svojega otroka (171—181) ali umori svoje dete (182—189) i. t. d. — zgolj obče človeški motivi!

Naloga naših folkloristov in etnografov — ako jih sploh kaj imamo — bo sedaj, da poiščejo paralele v drugih slovanskih narodnih pesmih. Take študije doženo razširjenost omenjenih motivov, raznovrstnost v njih izvršitvi glede notranje in vnanje pesniške oblike, glede tropov in figur i. t. d. Naj navedem samo en primer! Jako razširjen v slovanskem narodnem pesništvu je motiv, ki obsega v našem snopiču št. 215.—218., in kateremu je dal g. urednik naslov: „Mož se vrne na ženino svatovščino“. Mož mora zapustiti svojo ženo iz katerega koli vzroka, navadno zaradi dolžnosti do kralja in domovine, ter dovoli ženi, da se zopet poroči, ako ga po dogovorjenem času (navadno 7 let) ne bo nazaj. Čas poteče, a moža ni nazaj, žena se torej pripravlja k poroki; v odločilnem trenutku pa pride mož, ka-

terega spozna žena po kakem dogovorjenem znamenju. — Ta snov je obdelana v ruski bilini „Solovej Budimirovič“, v Ribnikovi zbirki pa je prenesena na junaka Dobrinjo; ista snov se nahaja v neki poljski pesmi, v Rogerjevi zbirki „šleških narodnih pesmi“, pri Sušilu in kakor sem že omenil pri nas v št. 215.—218. — Takih slučajev pa se bo dobilo celo vrsto!

„Zvon“ je o Štrekljevi zbirki izrekel že lani sodbo, da je vzorna, in da ustreza vsem znanstvenim zahtevam. Kako upravičena je bila ta sodba, nam dokazujejo laskave ocene, ki so se izrekle o prvem snopiču. Jagić je pisal v XVIII. zv. svojega „Archiva“: „So ist diese Ausgabe musterhaft nach allen Richtungen ausgefallen, nichts ihr gleichkommendes kennen die bisherigen slov. Publicationen; ja eine so zusammenfassende Arbeit existiert auch in der serbokroatischen oder bulgarischen, in der böhmischen und polnischen Literatur nicht!“ Schuchardt je imenoval zbirko „eine anmuthige, gründliche Sammlung“, Čehi hočejo prirediti enako izdajo po Štrekljevem vzorcu, Polivka pa, ki se bavi v prvi vrsti z etnografijo, je pisal: „... Prvi sešitek njegovega dela leži pred nami, in lahko rečemo že takoj v začetku: iznenadil nas je močno s svojim bogatim obsegom, tako da se ne bodo več dale ponavljati besede Pypinove: „narodna poezija Slovencev ni bogata“. Ta materijal pa je urednik opremil s takim aparatom, da vzbuja prepričanje o vsestranski in globoki proučitvi (gradiva) . . . Završujem z željo, da bi se izdanje tega dela brzo nadaljevalo, tako da bi celo delo ležalo kmalu popolno pred nami v stalen prospeh našega narodnoslovja; in ko bode zbirka nar. pesmi končana, naj se takoj prestopi k sistematični publikaciji druge narodne literature; basni, povesti, pregovorov i. t. d.“ (Listy filologicke 1897, sešit I., str. 35.—36.).

Štrekljeva zbirka je torej taka, da nam dela čast pred širnim svetom. Dal Bog, da jo srečno završi! Slavni odbor pa mu naj nikar ne otežuje dela s prestrogo, ozkosrčno cenzuro, boječ se pohujšanja, ki po narodnih pesmih gotovo nikdar ne pride. Kako neutemeljena je ta bojazen, da bi se po „Slov. nar. pesmih“ pohujševal narod, se vidi že iz tega, da naročevanje na Matico od lanskega leta ni skoro nič napredovalo. *Fr. Vidic.*

Samosvoje mesto Trst in mejna grofija Istra. Spisal Simon Rutar, I. snopič. Ljubljana 1896. Izdala Matica slovenska. — Med vsemi slovenskimi pokrajinami je bila do sedaj Istra po slovenskih knjigah še najmanj opisana. Reči smem, da je prof. Rutar z zgoraj omenjeno knjižico začel mašiti eno izmed odprtih v našem slovstvu. Prepričan sem, da njegovo delo ni bilo lahko. Veliko truda provzroči slovenskemu pisatelju sestavljanje take knjige med drugim tudi to, ker dostikrat ne pozna pravih imen slovenskih vasi, gora, potokov itd. Zadostuje naj samo en zgled. Blizu Kubeda v severni Istri so slovenske vasi, za katere imajo Italijani in Nemci po svojih knjigah in zemljevidih pokveke „Cristoglie, Popenchio in Xaxid“. Ondotni Slovenci jih zovejo Hrastovlje, Podpeč in Zazid. Naštel bi lahko več sto enakih zgledov. Ako tedaj pisatelj naleti na imena Cristoglie, Popenchio, Xaxid itd., kako naj si pomaga? ¹⁾ C. kr.

¹⁾ Znani so mi slučaj, da je slovenski pisatelj nemško ime kake slovenske vasi svojevotjno poslovenil. N. pr. V velikovškem okraju na Koroškem je slovenska vas, katero Nemci zovejo Haimburg (Heimburg), Slovenci pa Ovbre. Neki slovenski pisatelj (pesnik) je iz nemškega izraza Haimburg skoval besedo »Domovanje«. Zdi se mi, da je to že prevelika »licentia poetica«.